

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

1. Արտուտ որ վերին վար կըթռչի: — 2. Վայրի արտուտ: — 3. Տորգիկ (արաք գուշու): —
4. Սարեակ (գարա թառուգ): — 5. Արտուտ կամ Աբեղաձագ (չալք գուշու), և իր բոյնը:

ԼՐԱՊՈՒՄ :

Եւ գեղեցիկ ձայնեղ թռչունը՝ ամէն թռչուններէն առաջ կրսկսի երգել, ու աշխատասէր երկրագործին աւետիս կուտայ որ գարունը մօտեցեր է. օգուն մէջ թռչելու ատեն անոյշ ձայնով կերգէ, ու որչափ որ բարձրանայ՝ այնչափ ձայնը կուժովցնէ, այնպէս որ երբեմն աչքդ չկրնար զինքը տեսնել, բայց ականջդ դեռ իր ձայնովը կը զմայլի : Լրտուտը իր բոյնը դետնի վրայ կը դնէ՝ աւելի կամ պակաս խորունկ ծակերու մէջ. խիստ քիչ կը պատահի որ բոյնը ծառի ճիւղերու վրայ դնէ. բոլոր վրան գլուխը հողով ու փոշիով ծածկել կրսիրէ. պոչը ամենեւին չարժեք, խիստ արագ կը քալէ, ու հողին վրայ կը փնտռէ իրեն կերակուրը, այսինքն ճախներ, որդեր, և աւելի հնտեղէններ՝ որ կեղուելով կուտէ : Տարին մէկ անգամ կը փոխէ իրեն փետուրները : Շատ սիրուն է արտուտին թռչիլը. ցրեթէ շփշփտակ դէպ ի վեր կը բարձրանայ կրկին և կրկին, շատ անգամ ալ կէս կը ձևերով կը թռչուի, և օգուն էն բարձրերը կելլէ. վար իջնալու ատենը սովորաբար կամարած և կը թռչի. բայց երբոր գիշակեր թռչունէ մը վախնայ, կամ երբոր իր ընկերը զինքը կանչէ, ան ատեն ուղղահայեաց կիջնայ շփշփտակ, այնպէս որ կարծես թէ քար մըն է լսնողը : Բնական ցած արտուտը հանգիստ ու երկար կապրի. միայն թէ պէտք է մեծ վանդակի մէջ պահել, որպէս զի համարձակ շարժելու

1. Կերենայ թէ ասոր համար տաճկերէն լալը գուշու ըսուեր է. մեր արաբա բառը արփ և արփէ բառերէն ելած կրնայ ըլլալ. լատիններէն Alauda «լաուդա» անունն ալ մեր բառէն առնուած. թէ պէտք լատինացւոյմէ ոմանք կըստուգաբանեն իրենց բառը a laude Dei, ի գուշու Լաուդոյ. ուստի լինէնոս ալ կրնէ. «Ուղղահայեաց առեալ թռչիլը», թեատարած ընդ օգու ճախի, և զարբէն էր քանի զգուշաւանութիւն. ահա կրկնէ նա և երեք կնէ զիւրն Բիւրիւ, Բիւրիւ, Բիւրիւ» :

տեղ ունենայ. վանդակին տակը սընտուկի պէս պէտք է ընել ու մէջն աւազ լեցնել, և ամէն անգամ որ աղտոտի՝ պէտք է փոխել : Իրեն կերակուրի համար որ և իցէ հնտեղէն աղէկ է, քիչ ցորեն, գարի, վարսակ, և այլն. բայց կորեակ տալը աւելի աղէկ է. նայելու է որ առանց խոտեղէնի ալ չմնայ, ինչպէս է վայրի հազարը, ճարձրուկը, և մանաւանդ կաղամբը՝ որ շատ կը սիրէ : Լրտուտին նոր ձագերն ալ կրնան աղէկ պահուիլ՝ թէ որ բաւական թեւաւորուած ըլլան. իրենց կերակուրը պիտի ըլլայ սոխակի որդ, ճանճ և ուրիշ ճախներ. իսկ երբոր կրսկսին կտցել՝ ան ատեն կրնայ տրուիլ իրենց մսի կտորուանքով խառնած ճախ ու կորեակ : Չորս կամ հինգ հաւկիթ կունենայ արտուտը՝ մոխրագոյն, սև բծերով, և էգը մեծ հոգ կը ցուցնէ ասոնց վրայ : Չմեռը սաստիկ կը գիրնան արտուտները, ու կըսկըսին ասդիս անդին խումբ խումբ պտրտիլ. ասանկ ատեն որսորդները տեսակ տեսակ կը բարկանան և զիրենք բռնելու համար, որոնց մէկն ալ աս է. օգը պարզ եղած ատենը որսորդները հայլի մը կառնեն հետերնին, որ երկրթէ թելի մը վրայ հաստատուած ըլլալով ու զած կողմէ կը դառնայ, երկուք ալ պզտի արտուտ որ երգեն : Երբոր արեւուն լոյսը հայլին մէջ կը զարնէ ու փայլելով կը ցոլայ, արտուտները խաբուելով քովը կը թողնուին. ասանկով շատը մէկտեղ դիւրաւ կը բռնուին հոն մօտ տեղ մը դրուած ցանցերուն մէջ :

Լրտուտին տեսակները շատ են. բայց ամենէն հասարակը Լրեղուկ կամ Լրեղաձագ ըսուածն է. ասիկայ գլխուն ետեւ փետուրէ կատարք մը ունի որ ուղած ատենը վեր վար կը շարժէ. բնութեամբ խիստ զգաստ ու արթուն է, անոր համար դժուար կը բռնուի :

Վայրի արտուտը, որ անտառի արտուտ ալ կըսուի, առջինէն աղուոր

է . կուրծքն ու փորը դեղին՝ սև սև բծերով . գլուխն ու կունակը սև : Լըռուն էգէն ասով կըտարբերի որ ճերմակ փետուրէ կատարք մը ունի , ու գլուխը աւելի մեծ է . ձայնը սոխակի ձայնին շատ կընմանի : Լսիկայ ընտանեցւոնէն ու մեծցընելը խիստ դժար է : Լս սիրուն թռչունին ստորագրութիւնը լմընցընենք գեղեցիկ պատմութեամբ մը որ հիմակուան երևելի մատենագիրներէն մէկը կը պատմէ , բնական գլուխէն՝ ու աստուածային նախախնամութեւն շատ աղէկ օրինակ :

Վեղի մը մէջ երկու աշխատաւոր դրացիներ կային , երկուքն ալ տղոց տէր . մէկը անդադար մտմտութեւնէր , թէ ես հիւընդնամ կամ մեռնիմ՝ նէ՛ տղաքս ո՞վ պիտի հոգայ . աս հոգը սրտին որդ մը եղած էր : Իր դրացիին մտքէն ալ կանցնէր աս մըտմտութիւնը , բայց անիկայ խելքով կը մտածէր թէ Լստուած որ կըհոգայ իր ստեղծուածները , անշուշտ զիս ալ իմ տղաքս ալ ձեռքէ չթողուր . ասով իր սիրտը միշտ ուրախ էր : Լսբոր օր մը մէկալ գեղացին տրտում տխուր կաշխատէր իր արտին մէջ , տեսաւ որ երկու արտուտ մացառներուն մէջ կըմտնեն ու կելլեն . մօտ գնաց , նայեցաւ տեսաւ որ երկու բոյն կայ քովէ քով , երկուքին մէջ ալ շատ մը նոր հակըթէն ելած ձագեր , որ դեռ փետուր ալ չունին : Վարձաւ գեղացին իր աշխատանքին , ու ատեն ատեն կըդառնար կընայէր արտուտներուն որ անդադար կերակուր կը բերէին իրենց ձագերուն : Ելմալ յանկարծ ուրուր մը կիջնայ ան կերակուր բերող արտուտներէն մէկուն վրայ , կըզարնէ ճանկը , կառնէ կըտանի խեղճը : Վեղացիին սիրտը կը կտրտի աս բանիս վրայ . անշուշտ հիմա պիտի կորսուին կըսէ ան ձագերը առանց մօր . ես ալ մեռնիմ՝ նէ պսպէս պիտի ըլլայ ուրեմն իմ զաւկընքուս : Լս մտմտութեւն ան օրը աւելի անհանգիստ կանցընէ , գիշերն

ալ չկրնար քնանալ : Լսկորորդ օրը արտերթալու ատենը՝ « Լսթամնայիմ կըսէ , ան խեղճ ձագերը ինչ եղան . անտարակոյս շատը մեռած են » : Լստենայ տեսնէ որ ողջ առողջ ու զուարթ են , կըզարմանայ կըմնայ մարդը . աս բանիս սլատճառը իմանալ ուզելով կըպահուէր քիչ մը ատեն կըկենայ , մէյմալ տեսնէ որ երկորդ բոյնին մայրը՝ իր ձագերէն ետքը ան խեղճ որբերուն ալ կերակուր կըբերէ : Լն ատենը կըզմայլի աստուածային նախախնամութեանը վրայ , ու իրիկունը կերթայ իր դրացիին ալ կըպատմէ տեսածը : Լսաքինին կըդառնայ , « Լնչո՞ւ փուճ տէղը անհանգիստ կընես զքեզ , եղբայր , կըսէ . Լստուած իր արարածները ձեռքէ չթողուր . Լստուծոյ սիրոյն մեր խելքը չհասնիր : Թէ որ ես քեզմէ առաջ մեռնիմ , դուն իմ զաւկընքուս հայր եղիր . թէ որ դու մեռնիս , ես քուկիննեւրուդ հայրութիւն կընեմ . իսկ թէ որ դեռ տղաքնիս չափահաս չեղած՝ երկուքնիս մէկտեղ մեռնինք , գիտնանք որ երկինքը հայր մը կայ , որ մեզմէ լաւ կըհոգայ զանոնք » :

Սարեկին ու տորդիկին վրայ ուրիշ անգամ կըխօսին :

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Լսրիւ ամառն մէջ երկրագործին ու պարտիպանին ընելիքը :

ՏԱՐԻՈՅՆ աս չորրորդ ամսուն մէջ բնութիւնը կըզուարթանայ , ու երկրագործին նոր նոր աշխատանքներ կըբանայ : Լնցեալ ամսէն մնացածները հիմա ընելէն զատ , ինչպէս է գարնան ընդեղէնները՝ վարսակն ու գարին ցանել , սէտք է ցանել նաև մարացորեն , ձիակորեակ , առուոյտ և այլն . արտերուն մէջի գէշ խոտերը